

УДК 347.73

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ У ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

О. А. Гвоздюк,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 2 курсу спеціальності «Право»,
навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Т. В. Корнева

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті досліджуються особливості та проблемні питання інтеграції криптовалюти у фінансову систему України. Розглянуто деякі проблеми, що зумовлюють доцільність їх нормативно-правового регулювання. Ґрунтовно та критично проаналізовано поточний стан правової бази для практики застосування обігу криптовалюти в Україні на основі чинного законодавства. Акцентовано увагу на ризики та переваги використання криптовалюти для фінансової системи України. Зроблено висновок відносно неспроможності держави повноцінного фінансового контролю за операціями фізичних осіб з криптовалютою, оскільки вона є децентралізованою і анонімною щодо конкретного власника. Запропоновано скористатися європейською практикою унормування фінансових операцій з криптовалютою шляхом гармонізації з правом ЄС. **Ключові слова:** криптовалюта, віртуальні активи, правове регулювання.

The article examines the peculiarities and problematic issues of cryptocurrency integration into the financial system of Ukraine. Separate problems that determine the expediency of their normative and legal regulation are considered. The current state of the legal framework of the practice of using cryptocurrency circulation in Ukraine based on current legislation has been thoroughly and critically analyzed. Attention is focused on the risks and benefits of using cryptocurrency for the financial system of Ukraine. A conclusion was made regarding the inability of the state to ensure full financial control over the transactions of individuals with cryptocurrency, as it is decentralized and anonymous in relation to a specific owner. It is proposed to use the European practice of normalizing financial operations with cryptocurrency through harmonization with EU legislation.

Keywords: cryptocurrency, virtual assets, legal regulation.

Ринок цифрових активів нині відкриває перед користувачами багато різноманітних варіантів заробітку. Складність державного регулювання криптовалют полягає в тому, що їх число і різноманітність постійно збільшується, а сама криптовалюта є ризиковим активом в плані фінансів, оскільки їх цінність постійно змінюється. Крім збільшення самої кількості криптовалют, збільшуються і методи їх видобутку. Також зростає кількість гаманців для криптовалюти і не всі вони безпечно захищені.

Мета статті полягає в дослідженні європейського досвіду використання криптовалюти як інноваційного інструменту платіжних розрахунків в сучасних умовах глобалізації економіки та розробка науково-практичних рекомендацій щодо його запозичення.

Інформаційні технології стали невід'ємною складовою сучасної економіки. Питання регулювання криптовалют є не лише доцільним, а й необхідним, адже, як свідчить

міжнародна практика, криптовалюти набирають усе більшу популярність у всьому світі, їх розвиток заборонити технічно неможливо й економічно недоцільно.

Питання, присвячене дослідженню обігу електронних грошей, фінансово-правової сутності й правового статусу криптовалют у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі, відображено в працях таких науковців, як М. П. Березіна, А. П. Дьяков, С. В. Міщенко, А. М. Мороз, І. В. Пенькова та ін.

Протягом багатьох років в Україні зростає попит на криптовалюти – про це свідчать і звіти Chainalysis, і дані про кількість користувачів від TripleA (щонайменше 15,7% населення або 6,5 млн осіб). Війна та економічна криза посилили запит на нові інноваційні зручні та незалежні фінансові інструменти, здатні захистити кошти в періоди потрясінь.

Криптовалюти – це децентралізовані цифрові валюти, що базуються на технології блокчейну. Головна відмінність від фіатних грошей полягає у тому, що у цій системі відсутній центральний орган. Тобто немає єдиної організації, яка відповідальна за управління та підтримку курсу кріпти. Подібними задачами займаються всі користувачі криптовалютної мережі через інтернет. Кriptoактиви – це ефективний платіжний засіб, який використовується для оплати сервісів та продуктів, якщо виробник приймає їх. Проте на сьогодні більшість людей продовжує віддавати перевагу цифровим монетам як інвестиційному інструменту на кшталт акцій чи дорогоцінних металів.

Крипторини сьогодні пропонує тисячі різноманітних криптовалют, але серед них усіх можна виділити три найяскравіші приклади: Біткоїн (BTC) та затребувані альткоїни Ефір (ETH) та Tether (USDT).

Українські економісти вважають криптовалюту грошима майбутнього, проте визнають, що віртуальна і ніким не контрольована валюта ненадійна.

У 2022 Верховна Рада ухвалила закон «Про віртуальні активи» [1] – він мав набути чинності разом із поправками до Податкового та Цивільного кодексів. Нормативно-правове регулювання криптовалюти здавалася питанням найближчого часу, але за два роки так нічого і не змінилося.

На сьогодні є два проекти, запропоновані в листопаді 2023 року, проте у 2024 в НБУ заявили, що жоден із них не буде ухвалено без нової інтерпретації, яка врахує положення обох проектів.

Перший проект оподаткування, було розроблено Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) за підтримки Національного банку України (НБУ).

- **Податкова ставка:** фіксована ставка на прибуток для фізичних та юридичних осіб 18%, додатковий податок як військовий збір 1,5%.

- Податок нараховується на прибуток від суми, отриманої в результаті продажу криптовалютних активів на фіатну валюту.

- Активи поділяються на куплені, подаровані та отримані при обміні. При декларуванні дохід підтверджується документом (невідомо яким).

- **Ключова відмінність:** УСІ постачальники послуг – біржі та сервіси – стають податковими агентами користувачів. Їх зобов'язують нараховувати, утримувати і зберігати податкові відрахування клієнтів, враховуючи інформацію про витрати.

У крипто-спільноті вирішили, що автори не мали чіткої мети і створили «порожній» проект із завищеною ставкою. Зобов'язання податкових агентів завантажили б і клієнтів, і сервіси, всупереч відсутності в останніх доступу до необхідних даних. Найімовірніше, такі заходи тільки б погіршили становище, посилили відтік проектів і людей.

Другий законопроект було запропоновано Міністерством цифрової трансформації. Його автори зазначили, що варіант НКЦПФР не пропонує простих, зрозумілих правил і не створює сприятливих умов для розвитку індустрії на території країни.

• **Податкова ставка:** для фізичних осіб – 5% у перші три роки, 9% протягом наступних п'яти років і 18% надалі. Ставки працюють для осіб, чий дохід не перевищує 7 млн гривень на рік.

• Ставка для юридичних осіб – 18% і пільгова ставка в 9% за умови використання податкового режиму Дія.

• Операції юридичних осіб та провайдерів послуг звільняються від ПДВ.

• Також, як і в першому варіанті, податок нараховується на суму, отриману в момент конвертації цифрових активів у фіат, наприклад, долар або гривню.

• Запуск інноваційної зони для розвитку проєктів протягом трьох років.

• **Ключова відмінність:** криптобіржі не платять податки за користувачів і не декларують їхні доходи (тільки свої). Користувачі беруть інформацію про свої операції у постачальників послуг і самостійно подають звітність.

Розробники цього варіанту протиставляють його вищезазначеному. Вони пропонують стимули для розвитку галузі, що дало б змогу в теорії не тільки збільшити відрахування до державного бюджету, але й створити умови для розвитку проєктів.

Легалізація криптовалют корисна бюджету країни не тільки за рахунок податкових надходжень, а й зарубіжних інвестицій. Згідно з Ukraine Economic Outlook, з 2016 по 2022 рік Україна не отримала близько \$59 млрд, з яких \$10,4 млрд це податки, а \$48,8 млрд «втрати додаткових доходів, які згенерувала б галузь у разі легалізації» [2].

У країнах третього світу криптовалюту забороняють, майнерів переслідують (приклад Венесуела). У Росії обіг та випуск віртуальних валют теж заборонений. Найпрогресивніша в цьому плані Японія, яка у квітні визнала біткоїн легальним платіжним засобом на рівні із еною. В інших країнах він визнаний фінансовим або віртуальним активом, який часто не оподатковується. В різних країнах до цього різні підходи, більше поки вивчають, бо цей ринок ще зовсім молодий у порівнянні із фондовим ринком [3].

Державне регулювання криптовалют цілком можливе, оскільки навіть у США існує державний гаманець, який нараховує 205 515 BTC (біткоїн), що є достатнім свідченням впевненості держави в інноваційній валюті.

У квітні 2023 року Європейський парламент схвалив загальні правила ЄС щодо відстеження передачі криптоактивів, запобіганню відмиванню грошей, а також нагляду та захисту клієнтів Markets in Crypto assets (MiCA).

Ключові положення регламенту охоплюють прозорість, розкриття інформації, авторизацію та контроль транзакцій. Споживачі будуть краще інформовані про ризики, витрати та збори, пов'язані з їхніми операціями. Крім того, нова правова база підтримуватиме цілісність ринку та фінансову стабільність, регулюючи публічні пропозиції криптоактивів. ЄС має на меті вивчити регулювання децентралізованих систем, особливо тих, у яких немає визначеного емітента чи постачальника послуг. Вирішальним результатом може бути початкове визначення, що регулятори сприймають як децентралізацію.

Отже, Україна як кандидат в члени ЄС планує схвалити європейські норми щодо регулювання ринків криптоактивів для захисту споживачів. Про це заявила перший заступник голови НБУ Катерина Рожкова. Яка зазначила «криптоіндустрія, що має дедалі більший вплив на фінансові ринки, потребує уніфікованого регулювання, зокрема імплементації Регламенту про ринки криптоактивів (MiCA) Європейського Союзу». З огляду на отримання нашою країною статусу кандидата на членство в ЄС, українське законодавство також має бути адаптоване до норм MiCA. Це сприятиме зниженню ризиків для власників криптоактивів та фінансової системи загалом», – сказала вона [4].

Для досягнення найкращих результатів у фінансовій сфері необхідно збалансувати використання сучасних технологій з урахуванням їх переваг та ризиків, а також вжити заходів для забезпечення адекватного захисту даних учасників фінансового ринку. Рівень

залучення криптовалют до фінансових систем європейських країн, збільшення розвитку криптовалютних переказів у міжнародних розрахунках та їх вплив на фінансову безпеку розвинених країн потребує подальших досліджень у цьому напрямі для нівелювання глобальних фінансових дисбалансів.

З метою адаптації законодавства України до правових стандартів ЄС, на нашу думку, замість жорстких безальтернативних правил слід встановити чіткі стандарти, поєднавши публічні та приватні інтереси в новій економічній сфері криптоіндустрії.

1. Про віртуальні активи : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>. (дата звернення: 26.04.2024) 2. Вадим Груша. Ключові відмінності законопроектів про оподаткування криптовалюти в Україні. URL: <https://fintechinsider.com.ua/klyuchovi-vidminnosti-zakonoproektiv-pro-opodatкування-kryptovalyuty-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.04.2024). 3. Що таке криптовалюта. Радіо Свободи. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28742278.html> (дата звернення: 26.04.2024). 4. Криптовалюта в Україні буде регулюватися за нормами ЄС – НБУ. *Економічна правда*. 17 квітня 2024. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/04/17/712523/> (дата звернення: 26.04.2024).